

Sociologie

1. Seminář

Mgr. Barbora Procházková
Barbora.prochazkova@cevro.cz

Osnova předmětu

1. Sociologie jako věda: sociální vědy a vědecké poznání
2. Empirický sociologický výzkum: cíle, logika a základní principy
3. Výzkumné metody v sociologii a jejich poznávací možnosti
4. Sociální stratifikace, nerovnosti a teorie kapitálu
5. Od tradiční k moderní společnosti a teorie modernizace
6. Občanská společnost, sociální hnutí a sociální změna
7. Globalizace, glokalizace a evropeizace
8. Právo, moc a legitimita v liberální demokracii
9. Teorie byrokracie a fungování moderních organizací
10. Masová média, sociální sítě, digitální kultura a umělá inteligence
11. Současná česká společnost: sociologické perspektivy, problémy a výzvy
12. Výzkumy veřejného mínění v České republice

Zakončení kurzu

- Docházka (75%=9 seminářů)
- Aktivita na seminářích
- Prezentace na semináři
- Závěrečný test

Balík příručního vědění (commonsense knowledge)

- Sociologický pojem vytvořený Alfredem Schützem.
- Označuje soubor vědomostí, poznatků, vzorců chování a myšlenkových procesů, jimiž disponuje každý jedinec v biograficky podmíněné situaci.
- „Příruční balík” pomáhá orientovat se v prostředí, v sociální realitě.
- Založen na minulých vjemech a je akumulací předchozích zkušeností, které jsou později využity k dalšímu jednání.
- Jednotlivé poznatky „balíku příručního vědění” získáváme během dětství zejména během procesu tzv. socializace a upravujeme, doplňujeme a měníme ho během celého života.
- „Balík” je ovlivněn našim životním příběhem a ovlivňuje naše každodenní rozhodování, naše životní hodnoty a porozumění pojmům jako jsou například úspěch, spravedlnost, právo.

Sociologická imaginace

- Pojem zavedený C. Wrightem Millsem, který popisuje schopnost vidět individuální problémy v širších společenských, kulturních a historických souvislostech.
- Jde o dovednost vnímat propojení mezi osobními zkušenostmi a strukturami společnosti.
- Použití imaginativního myšlení s cílem pochopit vztah mezi osobními problémy jedince a celospolečenskými procesy.
- Umožňuje například nahlédnout na určitý společenský fenomén z různých perspektiv nebo vystopovat kořeny problému jednotlivce v širším společenském kontextu.
- Schopnost rozlišit mezi „osobními starostmi“ a „veřejnými problémy“.

Sociologická imaginace - příklad

Student zažívá velký stres během studia na vysoké škole. Mohlo by se zdát, že jeho stres pramení výhradně z osobních důvodů, například špatného plánování času, nedostatku disciplíny nebo neschopnosti zvládat tlak.

Použití sociologické imaginace mu však umožní vidět jeho stres v širších společenských a institucionálních souvislostech:

- **System vzdelávání:** Stres může být důsledkem vysokoškolského systému, který je zaměřený na výkon a konkurenci, místo na podporu well-beingu a rozvoje jednotlivce.
- **Ekonomické tlaky:** Zvýšené náklady na vzdělání, včetně školného a nákladů na život, mohou vytvářet tlak na studenty, aby dosáhli dobrých výsledků a měli vyhlídky na finančně zajištěnou budoucnost.
- **Kulturní očekávání:** Ve společnosti může být kladen silný důraz na úspěch a kariéru, což zvyšuje očekávání rodičů i studentů samotných.
- **Psychické zdraví a sociální podpora:** Nedostatek podpory v oblasti duševního zdraví na školách nebo omezený přístup ke konzultacím či terapeutům může prohlubovat problémy se stresem.

Aktivita

- 6 skupin
- Individuální práce
- Představení příběhu a zjištění ostatním, diskuze

Individuální vysvětlení

- Co by vás napadlo jako první, když se na situaci díváte jako na příběh jednotlivce nebo skupiny.
- Jaké osobní vlastnosti, rozhodnutí, motivace nebo chyby bývají ve vysvětlení v centru.

Vysvětlení pomocí sociologické imaginace

- Jaké společenské souvislosti mohou tuto situaci vytvářet nebo udržovat.
- Zaměřte se na struktury a instituce, pravidla a normy, nerovnosti a životní šance, historické a kulturní procesy, a také na politické a ekonomické změny.

Aktivita

- Jaké společenské struktury nebo instituce mohou tento problém vytvářet nebo udržovat.
- Jaké nerovnosti nebo rozdílné životní šance v tom hrají roli. Například třída, gender, věk, etnicita, region.
- Jak by tento příběh vypadal v jiné době nebo v jiné zemi. Co by bylo stejné a co by se změnilo.
- Kdo má v této situaci moc rozhodovat, kdo z toho profituje a kdo nese důsledky.

Matka samoživitelka

Martina je samoživitelka a má dvě děti na prvním stupni základní školy. Pracuje na plný úvazek jako prodavačka, ale i tak má každý měsíc problém vyjít s penězi. Nájem se jí v posledních letech výrazně zvýšil a většina výplaty zmizí hned po zaplacení bydlení a energií. Často říká, že kdyby byla lépe organizovaná, určitě by to zvládala, ale má pocit, že pořád jen hasí jeden problém za druhým. Když děti onemocní, musí si brát neplacené volno nebo prosit o pomoc babičku, protože si nemůže dovolit přijít o práci. Večer bývá vyčerpaná, má výčitky, že se dětem nevěnuje dost, a zároveň se stydí požádat o sociální podporu, protože nechce působit jako někdo, kdo žije na dávkách.

Nepřijatý na stáž

Jakub se hlásil na prestižní stáž v instituci EU. Připravil si motivační dopis, absolvoval několik výběrových kol, ale nakonec ho nevzali. Když se o tom baví s kamarády, říká, že mu chyběly schopnosti a že není dost dobrý. Začíná pochybovat o tom, jestli má politologie vůbec smysl. Zároveň si všímá, že mezi přijatými byli lidé, kteří už měli zkušenosti z podobných institucí, někteří studovali v zahraničí a někteří měli v životopisu kontakty na známé organizace. Jakub pochází z malého města, studuje při práci a nemá moc času na dobrovolnictví ani networking.

Úzkost z budoucnosti

Eliška má v posledním semestru výrazné potíže se soustředěním. Má pocit, že nestíhá, že je pořád pozadu, a často ji přepadá úzkost. Na první pohled přitom všechno vypadá v pořádku. Má dobré známky, podporující rodinu a studuje obor, který ji baví. Přesto stále častěji říká, že neví, co bude po škole, a že má strach z nestability a nejistoty. Má pocit, že se od ní očekává, že bude mít plán, bude výkonná a připravená, ale sama si připadá, jako by se pořád snažila dohnat něco, co jí uniká. V poslední době ji navíc silně zasahují zprávy o válkách, inflaci a klimatické krizi. Vnímá to jako neustálý tlak a hrozbu v pozadí každodenního života. Často mluví o tom, že se musí připravit na svět, který bude horší než ten, ve kterém vyrůstala, a že jí chybí jistota, že její úsilí k něčemu povede.

Bezdomovectví a veřejný prostor

V centru města se v poslední době zvýšil počet lidí bez domova. Někteří obyvatelé si stěžují, že se necítí bezpečně, že lidé bez domova znečišťují veřejný prostor a že obtěžují kolemjdoucí. Město zvažuje zavedení přísnějších pravidel, například zákaz přespávání v parcích, zákaz žebrání v některých lokalitách a posílení městské policie. Část občanů to podporuje s tím, že je potřeba nastolit pořádek. Jiní tvrdí, že jde o kriminalizaci chudoby a že problém nelze řešit represí. V debatě se často objevuje argument, že lidé bez domova si za svůj stav mohou sami.

Začít znovu v cizí zemi

Amina je mladá žena, která před dvěma lety odešla ze své země kvůli válce a požádala o azyl v Evropě. V nové zemi se snaží začít znovu. Chodí na jazykový kurz, hledá práci a chce být samostatná. Často ale naráží na to, že lidé její situaci nechápou. Někteří jí říkají, že by měla být vděčná, jiní se jí ptají, proč si prostě nenašla práci hned. Amina má přitom pocit, že její život se skládá z čekání. Čeká na rozhodnutí úřadů, na schválení dokumentů, na povolení pracovat, na bydlení, na možnost přestěhovat se za známými. Má vystudovanou vysokou školu, ale její vzdělání tu zatím nikdo neuznává. Často přemýšlí o tom, jestli někdy získá pocit, že někam patří, nebo jestli pro ni bude vždycky platit, že je jen dočasný host.

Digitální práce

Filip pracuje jako grafik na volné noze a většinu zakázek si hledá přes online platformy. Ze začátku byl nadšený, protože mohl pracovat odkudkoliv a měl pocit, že má svobodu. Postupně ale začal zjišťovat, že musí neustále soutěžit s lidmi z celého světa, kteří nabízejí podobnou práci za mnohem nižší ceny. Často tráví večery tím, že odpovídá na nabídky, upravuje portfolio a snaží se získat dobré hodnocení, protože bez něj se mu zakázky přestávají zobrazovat. Má pocit, že o jeho práci nerozhoduje jen kvalita, ale hlavně algoritmus a pravidla platformy, kterým nerozumí a které se mohou kdykoliv změnit. Přestože pracuje víc než dřív, vydělává méně a nemá jistotu příjmu ani sociální ochranu. Když si stěžuje známým, někteří mu říkají, že si za to může sám, protože se měl lépe vyjednávat nebo si najít stabilní zaměstnání.

Prezentace ve dvojicích

- Vyberte si aktuální společenský fenomén podle vlastního zájmu.
- Můžete vycházet z témat jako stárnutí populace, sociální média, migrace, multikulturalismus, gender, rasismus, korupce, proměny rodiny, náboženství, sociální deviace. vztah města a venkova, nebo zvolit vlastní téma.

Cílem je ukázat sociologickou imaginaci:

- Propojte každodenní zkušenost a individuální perspektivu s širšími společenskými souvislostmi.
- Zasad'te téma do historického politického a sociálního kontextu.
- Ve své práci se zaměřte jak na statickou stránku zvoleného fenoménu (co v něm přetrvává a je dlouhodobě stabilní), tak na dynamickou stránku (co se v čase mění, jaké trendy jsou viditelné a proč). Pro podložení svých tvrzení můžete využít také statistická data, odborné zdroje nebo výsledky sociologických výzkumů.

○

Prostor pro dotazy.

Děkuji za pozornost.